

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни доктори
илмҳои таърих, профессор

Ибодуллозода Ахлиддини Ибодулло

Ибодулло соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиханда – Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни ба диссертатсияи унвончӯ Муродова Мохира Ҳусеновна дар мавзӯи «Баҳодиҳии маҳсулнокии гӯсфандон аз рӯи нишондихандаҳои биохимиявии хун» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.01.04 - Биохимия

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Масъалаи мазкур ба баҳодиҳии маҳсулнокии гӯсфандон бахшида шудааст. Дар солҳои охир Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдори рушди истеҳсоли матоъҳои пашминро дар корхонаҳои саноатии давлатӣ ва ғайридавлатӣ бо мақсади эҳё намудани хунаҳои мардумӣ роҳандозӣ намуда истодааст. Таҳлилҳо нишон доданд, ки яке аз манбаҳои асосии пашми хушсифати дар саноат истифодашаванда - ин парвариши гӯсфандони зоти тоҷикӣ мебошад, ки пашми нимдурушти сафедаи қолинбоб доранд. Пашми ин зоти гӯсфандон аз рӯи таркиби морфологӣ, ҷилонокӣ ва қавигии нахҳо дар саноати қолинбофӣ, барои истеҳсоли рӯйпӯшҳои патдор, мохути ғафси патдор ва дигар матоъҳои пашмин ба таври васеъ истифода бурда мешавад. Барои сари вақт муайян намудани маҳсулнокии гӯсфандон муайян намудани сафедаҳои таркиби зардоби хун ва нишондихандаҳои иммунологии хун барои пешгӯӣ намудани аломатҳои аз нигоҳи хоҷагӣ ғоидаовари гӯсфандон имкон медиҳанд, ки қучқорҳои наслдиханда аз рӯи нишондихандаҳои тести физиологӣ биохимиявӣ интихобшуда, гавари дар оянда гирифтани баррачаҳои хушзоти солим гарданд. Исбот гардидааст, ки маҳсулнокии

ояндаро дар чорвоҳои гуногун бо истифода аз усулҳои муайян намудани миқдори умумии сафедаҳои зардоби хун пешгӯӣ намудан мумкин аст.

Аз гуфтаҳои боло ба хулоса омадан мумкин аст, ки мавзӯи интихобнамудаи рисола мубрам буда, муҳим мебошад.

Дурустӣ ва эътимоднокии мавзӯи илмӣ. Хулоса ва тавсияҳое, ки дар диссертатсия мавҷуданд, дурустии он дар қорҳои олимони хориҷа ва Тоҷикистон тасдиқи худро ёфтаанд. Аз рӯи мавзӯи таҳлилшаванда дар конференсияҳои Қумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ва дар қорҳои илмии унвонҷӯ тасвири худро ёфтаанд. Натиҷаҳои боэътимод дар шароити минтақаи Хуросони вилояти Хатлон ба даст оварда шудааст. Барои муайян намудани маҳсулнокии ояндаи ғусфандони зоти тоҷикӣ бо усулҳои биохимиявӣ миқдори умумии сафедаҳои зардоби хун ва ҳиссаҳои онҳо таҳлилҳо гузаронида шудаанд.

Таҳлили натиҷаҳои бадастовардашуда нишон доданд, ки дар диссертатсия мақсад, вазифаҳо инчунин объекти таҳқиқот дуруст интихоб карда шудааст.

Ҳадафи таҳқиқот. Баҳодиҳии маҳсулнокии ғусфандони зоти тоҷикӣ аз рӯи нишондиҳандаҳои биохимиявии хун.

Навгони илмӣ таҳқиқот: Миқдори умумии сафедаҳои зардоби хуни барраҷаҳо ва ғусфандони зоти тоҷикӣ вобаста ба ҷинс, тағйир ёфтани синну сол, сатҳи хӯроқа, фаслҳои мавсимии сол ва усули парвариш ошкор гардидааст. Исбот гардидааст, ки байни нишондиҳандаҳои биохимиявӣ ва маҳсулноқӣ алоқамандии мусбӣ мавҷуд мебошад. Шаклҳои гуногуни гемоглобин ва сафедаҳои зардоби хун, ки аз тарафи гурӯҳи генҳо идора карда мешаванд, дар геноми ғусфандони зоти тоҷикӣ бо зичии гуногун вомехӯранд. Корелятсияи дақиқ байни баъзе аз нишондиҳандаҳои системаи полиморфии сафедаҳои зардоби хун, аломатҳои миқдории пашми тарошидашуда ва вазни зинда дар ғусфандони зоти тоҷикӣ муайян карда шудааст.

Нуқтаҳои химояшавандаи диссертатсия аз рӯи ихтисоси 03.01.04 - Биохимия инҳо мебошанд:

- фарқият байни миқдори умумии сафедаҳо ва ҳиссаҳои асосии он яъне албумин ва глобулинҳо дар зардоби хуни гӯсфандони зоти тоҷикӣ.
- алоқамандии бевосита байни тестҳои биохимиявӣ ва аломатҳои аз нигоҳи хоҷагӣ фоидаовар дар гӯсфандони зоти тоҷикӣ.
- алоқамандии мусбӣ байни нишондиҳандаҳои системаи полиморфии сафедаҳои зардоби хун, аломатҳои миқдории пашми тарошидашуда ва вазни зиндаи гӯсфандони зоти тоҷикӣ.
- вобаста аз чинс ва синну сол муайян кардани миқдори умумии сафедаҳои зардоби хун дар баррачаҳо ва гӯсфандони зоти тоҷикӣ.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот: Аҳамияти назариявии кор аз он иборат аст, ки вобастагӣ байни нишондиҳандаҳои ҳиссаҳои гуногуни сафедаҳои зардоби хун ва маҳсулнокии гӯсфандони зоти тоҷикиро нишон медиҳад. Баъзе аз нишондиҳандаҳои зардоби хунро дар ҳамоҳангӣ бо усулҳои зоотехникӣ барои пешгӯӣ намудани маҳсулнокии ояндаи гӯсфандон истифода бурдан мумкин аст.

Аҳамияти илмӣ – таҳқиқотии натиҷаҳои бадастомада. Гӯсфандони зоти тоҷикӣ дорои иқтидори баланди генетикӣ оид ба баланд бардоштани маҳсулнокии пашмӣ ва гӯштӣ мебошанд, ки мо онро метавонем ба таври васеъ ҳангоми хушзоткунӣ истифода барем. Ин натиҷаҳоро хоҷагидорон метавонанд ҳангоми пешгӯӣ ва ба нақшагирии маҳсулнокии ояндаи чорво истифода баранд. Истифода бурдани тестҳои биохимиявӣ дар гӯсфандони зоти тоҷикӣ барои пешгӯӣ намудани маҳсулнокии гӯштӣ ва пашми хушсифат имкон медиҳад, ки самаранокии корҳои селекционӣ ҳангоми офаридани рамаҳо, линияҳо ва оилаҳои ин зот баланд бардошта шаванд. Дар асоси натиҷаҳои ба дастмадаи системаи полиморфии сафедаҳо тавсия дода мешавад, ки барои пешгӯӣ намудани маҳсулнокии ҳангоми гузаронидани корҳои илмӣ, таҳияи дастурҳои илмӣ аз ҷанҳои генетика ва физиология истифода бурда шаванд.

Натиҷаҳои асосии корҳои таҷрибавӣ аз рӯи диссертатсия солҳои 2015-2020 дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ маъруза ва пешниҳод шудаанд:

Пойгоҳи асосии иттилоотӣ ва озмоишӣ таҳқиқот. Қисми асосии кори диссертатсионӣ дар доираи мавзӯи илмӣ-таҳқиқотии кафедраи биохимияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон “Хусусиятҳои истифодабарии тестҳои физиологӣ биохимиявӣ ҳангоми ташҳиси пешакии маҳсулноқӣ дар ғӯсфандони зоти тоҷикӣ ва дурағаҳои он”, дар озмоишгоҳи клиникии муассисаи давлатии пажӯҳишгоҳи гастроэнтерологии Академияи илмҳои тиббӣ Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии ҷумҳурии Тоҷикистон, хоҷагии зотпарвари ба номи С. Шерназарови ноҳияи Хӯросони вилояти Хатлон иҷро карда шудааст.

Интишори натиҷаҳои диссертатсия. Аз рӯи маводҳои диссертатсия 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақриршавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд.

Диссертатсияи Муродова Моҳира Ҳусеновна дар 116 саҳифаи матни компютерӣ навишта шуда, аз муқаддима, 3 боб, хулоса, тавсияҳои амалӣ ва рӯйхати адабиётҳои истифодашуда иборат мебошад. Номгӯи адабиётҳои истифодашуда 121 сарчашмаро дар бар гирифта, аз ин шумора 33 – тои он кори муаллифони хориҷӣ мебошанд. Рисола 3 расм ва 24 ҷадвалро дар бар мегирад.

Дар муқаддимаи рисола муҳим будани мавзӯи таҳқиқот, дараҷаи омӯзиши он, мақсад ва вазифаҳои кор, нағзгони илмӣ, аҳамияти амалии натиҷаҳои таҳқиқотҳои илмӣ оварда шудааст.

Дар боби якум қисмати шарҳи адабиётҳо маълумотҳои зиёде оид ба натиҷаи тестҳои биохимиявӣ: албумин, глобулин ва фосфотазаи ишқориро дар раванди чуфткунони чорво, хоста гирифтани чорвоҳои хушзот бо мақсади дар як самт истифода бурдан, ҷудо намудани чорво ва парвариши онҳо равона шудааст. Натиҷаҳои, ки дар адабиётҳои илмӣ соҳавӣ оварда шудаанд, нишон медиҳанд, ки самти асосии хушзоткунӣ, беҳтар кардани ғӯсфандон ба андозаи 80-90% аз мақсаднок, ҷудо ва хоста гирифтани мешҳо ва қучқорҳо вобаста мебошад.

Масъалаҳои камомӯхташуда ва таҳқиқнашуда нишон дода шудааст. Муҳим будани масъала, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот муайян карда шудааст.

Боби дуюм қисмати таҷрибавии рисола буда, мавод, усулҳои омӯзиш, гузаронидани таҷрибаҳоро дар гӯсфандони зоти тоҷикӣ ва усулҳои таҳқиқотиро дар бар мегирад. Дар қисмати натиҷаҳои таҳқиқот ва муҳокимаи онҳо ҳаминро қайд намудан бомаврид аст, ки унвонҷӯ усулҳои муосири биохимиявии таҳлилро истифода бурда, рисолаи хуб омода намудааст.

Дар боби сеюм натиҷаи таҳқиқотҳо оиди омӯзиши нишондиҳандаҳои системаи полиморфии сафедаҳои зардоби хун ва алоқамандии онҳо бо баъзе аз аломатҳои микдорӣ дар гӯсфандони зоти тоҷикӣ оварда шудааст. Дар рисола дарҷ гардидааст, ки микдори умумии сафедаҳо дар зардоби хуни гӯсфандони зоти тоҷикӣ ва баррачаҳо вобаста аз ҷинс, тағйир ёфтани синну сол, сатҳи хӯрок, фаслҳои мавсимии сол ва усули парвариш тағйир меёбанд. Натиҷаҳо нишон медиҳанд, ки байни нишондиҳандаҳои биохимиявӣ ва маҳсулноки алоқамандии мусбӣ мавҷуд мебошад. Байни нишондиҳандаҳои системаи полиморфии сафедаҳои зардоби хун ва аломатҳои микдорӣ: пашми тарошидашуда ва вазни зиндаи гӯсфандони зоти тоҷикӣ низ корелятсияи мусбӣ ёфт гардидааст.

Натиҷаҳои бадастомада онро ифода менамоянд, ки тағйирёбии ҳиссаҳои сафедагӣ вобаста ба онтогенез хусусияти умумӣ доранд. Бояд қайд намуд, ки ранги пашми сар ва пойҳо дар гӯсфандони зоти тоҷикӣ дар давоми онтогенез доимӣ буда, тағйир намеёфтаанд ва он ҳамчун индикоскунандаи генотипи чорво истифода бурда мешавад.

Хулоса ва пешниҳодҳо. Натиҷаҳои асосии илмии диссертатсияро дар бар гирифта ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастомадаро ифода мекунад.

Автореферат ва маводҳои чопшуда ба мазмун ва муҳтавои диссертатсия мувофиқат мекунад ва ба пурагӣ моҳият ва ҳолатҳои асосии раванди таҳқиқоти ба анҷомрасидаро индикос мекунад.

Дар маҷмӯъ, унвончӯ Муродова Моҳира Ҳусеновна бо ҳачми хеле калон корҳои таҷрибавиро дар мавзӯи ба шароити имрӯза муҳим «Баҳодихии маҳсулнокии гӯсфандон аз рӯи нишондиҳандаҳои биохимиявии хун» иҷро намудааст, ки он фаъолияти илмӣ ба анҷомрасида мебошад. Аммо дар баробари дастовардҳо дар диссертатсия баъзе камбудҳои ислоҳшаванда низ воমেҳӯранд:

1. Дар матни рисолаи илмӣ баъзе хатогиҳои имлоӣ ва техникӣ ҷой доранд.
2. Дар номгузориҳои ҷадвалҳо хатогиҳои имлоӣ дида мешавад;
3. Дар баъзе ҷадвалҳо саршумори ҳайвонҳои таҷрибавӣ дарҷ нагардидааст.
4. Номи баъзе аз ҷадвал ва расмҳо ба мавзӯ кам мувофиқат мекунад.

Бояд қайд кард, ки камбудҳои ҷойдошта арзиши илмӣ рисолаи номзадӣ унвончу Муродова Моҳира Ҳусеновнаро паст намекунад. Камбудҳои қайдгардида хусусияти ислоҳшавандгиро дорад мебошанд.

Бояд зикр намуд, ки натиҷаҳои бадастомада, ба монанди: баъзе аз нишондиҳандаҳои зардоби хунро бо ҳамохангӣ бо усулҳои зоотехникӣ барои пешгӯӣ намудани маҳсулнокии ояндаи гӯсфандон истифода бурдан мумкин аст. Ҳамзамон корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ дар соҳаи чорводорӣ, корҳои илмӣ, таҳияи дастурҳои илмӣ аз фанҳои генетика ва физиология истифода намудан мумкин аст.

Тақриз ба кори диссертатсионӣ ва автореферати унвончӯ Муродова Моҳира Ҳусеновна дар ҷаласаи кафедраи биохимия ва генетикаи факултети биологияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ мавриди муҳокима қарор дода шуда, аз тарафи олимони соҳа эътироф карда шуд (Суратҷаласи №18 аз 05.05.2023).

Таҳлили ҳамачонибаи эксперт, ҷаласа ва гуфтаҳои дар боло баёншуда оиди рисолаи диссертатсионии Муродова Моҳира Ҳусеновна дар мавзӯи «Баҳодихии маҳсулнокии гӯсфандон аз рӯи нишондиҳандаҳои биохимиявии хун», мувофиқи банди 30-юми фасли 3-юми Низомномаи намунавӣ оид ба шуроҳои диссертатсионӣ доир ба «Пешниҳод ва ҳимояи диссертатсияҳо» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми ноябри соли 2016 таҳти

№505) ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои биология аз рӯи ихтисоси 03.01.04 - Биохимия сазовор мебошад.

Эксперт: номзади илмҳои биологӣ,
дотсенти кафедраи анатомия ва
физиологияи факултети биологияи
Донишгоҳи Давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Иронова С.Ш.

Раиси ҷаласа: номзади илмҳои биологӣ,
дотсенти кафедраи анатомия ва
физиологияи факултети биологияи
Донишгоҳи Давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Ваҳобов А.А.

Котиби ҷаласа: кафедраи анатомия ва
физиологияи факултети биологияи
Донишгоҳи Давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Сафаров А.

Имзои Иронова С.Ш. тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

Донишгоҳи давлатии омӯзгории

Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Мустафозода А.

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, н. И.Сомонӣ, хиёбони Рудақӣ 121
факултети биологияи Донишгоҳи Давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Тел.: (+992 37) 224-13-83

E-mail: tgpu2004@mail.ru

19.05.2023